

hitel alapjául csak absolut érvényű telekkönyvek szolgálhatnak: minden korlátozás e tekintetben a közhitel sérelmével jár.

7. Mig egyrészt a hivatalból teljesítendő munkálatokra vonatkozó összes beadványok, jegyzőkönyvek és határozatok bélyeg- és illetékmentessége biztosítandó; másrészt semmikép sem egyeztethető meg az osztó igazsággal, főleg pedig az állam fiscális érdekeivel, hogy bélyeg- és illetékmentesség biztosítsák oly beadványok és a jogügyletekért, melyek nem annyira a közjó, mint inkább a magánérdekek előmozdítása céljából foganatosítandók. (42. §.)

8. A tételek folyó száma a nyilvántartás, a lapszámolás és hitelesítés az ellenőrzés szempontjából mutatkozik szükségesnek. (43. §.)

9. A képviselőházhoz benyújtandó évenként a jelentés, hogy a törvényhozó testület mint a kormány ellenőrző közege a munkálatok folyamáról és mibenállásáról bármikor meggyőződést szerezhesen magának. (45. §.)

Ily módon reméljük, hogy valódi közhiteltelekkönyvekre tehetünk szert. Ámde magával a telekkönyv elkészítésével a követelményeknek még elég téve nincs. Ha már jó telekkönyveink lesznek, szükséges leend arról is gondoskodnunk, hogy a jó telekkönyvek jók is maradjanak. Ehez pedig szükséges:

- a) pontos nyilvántartás,
- b) gondos vezetés.

Mindkét követelménynek csak az által tehetünk eleget, ha célszerű, az igazságszolgáltatás és közhitel kívánalmainak teljesen megfelelő telekkönyvi eljárási szabályzat (rendtartás) megalkotásáról már most gondoskodunk.

Ezt megemlítvén, szükségesnek tartjuk kiemelni, hogy a pontos nyilvántartás csak úgy lesz érvényesíthető, ha egyuttal

- a) behozatik a hagyatéki kényszereljárás;
- b) az árvaszékek beavatkozása a hagyatéki ügyek elintézésére nézve megszűnik;
- c) alkalmazásba vétetik az ügyvédi és közjegyzői kényszer s minden birtokváltozásokra különbeni bírság alkalmazása mellett rövid bejelentési zárhatáridő tűzetik ki;
- d) minden járásbíróság telekkönyvi hatósággal ruháztatik fel;
- e) a bírósági területek természetes központjaik szerint kerekítettnek ki és a telekkönyvek vezetése szakképzett egyénekre bizatik.

Mindezek után végül kiterjeszkedünk még a javaslat kapcsán készített «kiviteli utasítás» néhány pontjára is.

Mindenekelőtt általános megjegyzésként előrebocsátjuk itt, hogy a kiviteli utasításnak mindazon §-ai, melyek az általunk itt bemutatott törvény-tervezet elveivel ellenkeznek, ezen tervezet szellemében módosítandók és a mennyiben az általunk bemutatott szerkezet újabb intézkedéseket is tartalmaz, ezek szellemében pótlándók.

Különösen pedig megjegyzendőnek tartjuk, hogy a fegyelmi hatóság gyakorlása a bíróságokra ruháztatván, e téren sem a telekkönyvi igazgatóságnak, sem a felügyelőknak teendője nem leend.

Nem forog fen szüksége annak, hogy a felügyelők szerezék meg a katasteri adatokat, hanem az ügyvezetőknek a katasteri hatósággal való érintkezése már időkimélés céljaiból is célszerűbbnek mutatkozik.

A felügyelők utaztatása oly célból, hogy a községek irodahelyiségeit megvizsgálja, vagy hogy a községeknél az az ügyvezetők szószólói legyenek, teljes felesleges, itt is célszerűbb a közvetlen érintkezés és a felügyelők hatásköre csupán az ügyvezetők munkálatainak ellenőrzésére és revideálására szoríttassék.

A statistikai adatok is közvetlenül az igazgatósághoz terjeszthetők be annál is inkább, mert az igazgatóknak az elvileges megállapodások közlése mellett nagy személyzeti

létszáma daczára is, a statistikai adatok összeállításán kívül teendője alig leend.

A szóbeli bevallások föltétlenül mellőzendők a nyomozási eljárásnál annál is inkább, mert ily bevallások törvényes alappal nem bírnak.

Föltétlenül mellőzendőnek tartjuk, hogy az új betétek a jelenlegi telekjegyzőkönyvekből azon helytelenséget is átvegyék, mely szerint a telekkönyvi betét első lapjára a tulajonos neve is följegyeztessék. Az A. lap csak a birtokállást tartalmazhatja, a tulajdonos neve a B. lapra jegyzendő fel, mit az ügyvezetőnek mindjárt a 26. §. alapján készítendő jegyzékek készítésénél szemmel kellend tartania.

Miután minden egyes ingatlanág külön birtok-testet képezend, ennél fogva a római számokkal (I. II. III.) vagy egyébként (†) eddig szokásban volt birtoktest jelzés elmarad.

Ugyanazon tulajdonosnak más községekben levő ingatlanaira tekintettel lenni nem kell, mert ezek azon község telekkönyvébe lesznek fölveendőek, amely községben fekszenek.

A B. és C. lap szerkesztésére, valamint a tulajdonosok és hitelezők jegyzékének összeállítására, úgy nem különben a széljegyzések vezetésére vonatkozó utasítást tökéletesen gyakorlathatnak és a lehető legczélszerűbbnek tartjuk.

Végül kiemeljük, hogy a munkálatok tartama alatt az ügyvezető által bírósági meghagyás folytán teljesített fogatnosításokat nem lehet ideigleneseknek tekinteni, mert ily bejegyzések jogérvénye semmiféle körülmények között sem bírhat más joghatálylyal, mint a telekjegyzőkönyvekben foglalt egyéb, eddig közhitelűnek tekintett feljegyzések.

Ezekben véltük a telekkönyvvezetők országos egyesületének javaslatára vonatkozó megjegyzéseinket röviden vázolatónak, ajánlva munkálatunkat az érdeklődő szakközönség és az intézkedő igazságügyi kormányzat figyelmébe.

*Tóth Gáspár.*

### Tanulmányok a magánjog dogmatikájából.\*

Kétségtelenül nagyon helyes és egészséges eszme, ezen nézet szerint, az egyéni akaratot a jogképződés egyik legfontosabb tényezőjének tartani. Mindenki megkövetelheti, hogy a jogéletben erejének és képességének megfelelő szerepet vigyen és hogy oly jogi változásokat létesíthessen, a melyek saját materialis szükségleteit úgy mint szellemi törekvéseit elősegítik; a jogvilágban is áll, hogy mindenki saját szerencsájének kovácsa. Nincs nagyobb viszásság az ellenkezőnek állításánál. De azért épen olyan helytelen dolog, a jogügyleti akaratot a joggal közvetlen raportba hozni; ha azt mondjuk, hogy a jogi hatály azért következik be, mert azt akarjuk; hogy tehát a magánakarát a jog mechanizmusába közvetlenül belevághat. Ily causalitás nem létezik. A jog nem azt mondja: «válassz valamely joghatályt és én azt neked adni fogom»; hanem: «bizonyos jogi tényeknek jogi hatályt tulajdonítok; szabad akaratodra bizom ezen tényeket választani vagy nem választani». A causalitás tehát csakis e választásra vonatkoztatván, kétségtelen, hogy az akarat a jogi hatály oka gyanánt fel nem vehető, vagyis, hogy az nem «vi voluntatis», hanem «vi legis» állandó elő. A miből aztán önként következik, hogy a jogi hatálynak akarása, annak bekövetkezése, úgy mint terjedelmére nézve teljesen közönyös. «A nyilat kilőni vagy ki nem löni, hatalmamban állhat; de a kilőtt nyil az iv erejével száll tova, s talán tovább mint szándékoltam». «A jog hatályait az egyéni akarat nem alakíthatja úgy, mint a fazekas a kezében levő agyagot. Ott van tehát a *πρωτον ψευδος*, hogy mindennek ellenkezőjéből indulnak ki.

De van ezenkívül még egy másik hiba is, és ez abból

\* Az előbbi közleményeket I: a 40., 41., 42. és 44. számokban.

áll, hogy a nyilvánítást az akarattól elválaszthatónak tartják, annak pusztán az eszköz alárendelt jelentőségét tulajdonítják: holott a nyilvánulás a magánjogban épen oly kevésbé választható el az akarattól, mint a büntető jogban. A jog nem ismerheti el a belső és külső, a szellem és anyag természetellenes szétválását. Az akaratnyilvánítás egység, melyen az egész physikailag szellemes ember dolgozott: «nem földöntúli sphaerából hozzánk áthangzó trombitahang». Ellenkezőleg: akarat és akaratnyilvánítás csak két különböző oldala, mintegy két sarku, egy és ugyanazon phaenomennek, szétválaszthatatlanul összefonódott minőségei. Nem a belső «akarat evolutio, nem az akaratnak belső szülőhelyén végbemenő mozgásjelenség tehát az, a mi jogi horderővel bír, hanem az *akarat-aktio* («Willensaction»), «az önkéntesen akaró életnek a testi világba lépő munkája» («das in die Körperwelt eintretende Operat des volontären Lebens»). Ezzel az akarat-actióval és nem akarat és akaratnyilvánítással van a jognak dolga.

A jogi hatályt szándékolt és a nyilvánítás jeleire irányuló akaratok állított anthithesise is helytelen. Mert a jogügylet által másoknál előidézni szándékolt szellemi effectust illetőleg egy hármaz climax vagy egy anticlimax állítható fel: a) a jogi következményekre, b) a szellemi hatásra és c) a külső közlő eszközre irányított akarat. A lépcső e három fokán haladó akarat közül az első legfelebb indoknak tekintethetvén, nem tartozik a jogügyleti akaráthoz; tehát nem is lehet annak domináló jelentőséget tulajdonítani.\*

12. Ime, szives olvasó, így állanak a dolgok dogmák szülőföldjén! Nem kell azonban azt hinni, hogy az ismertett véleményekkel a harc minden mozzanatát kimerítettük. Mert vannak még küzdők, kik az önálló constructio prentensiójából mit sem engednek. Ezenkívül magától érthető, hogy a megtámadott fél is védelmezte magát, s hogy a «harc hevében» könnyen megtörténhetik az előre vagy hátra lépés, mely aztán persze, mind a dogma «előbbrevitelét» akarja jelenteni.

Az elsőkről azonban azt tartom, hogy a véleménykülönbség a már felemlítettek által eléggé ki van mutatva. Az utóbb említett nézve pedig megjegyzem, hogy értekezésem harmadik részének iránya és tárgyalási módja utaland reájuk ott, a hol és a mennyiben a dolog magával hozza, tekintettel lenni.

Lássuk tehát előbb még azt, minő sorsa volt dogmáknak keletkezési helyének határain tul.

## II.

13. A századunk elején keletkezett német-iskola meglepő vivmányai a tudós külföldön élénk érdeklődést keltettek nemcsak, hanem iránya mindjárt hódított is. Így mindjárt

a) *Franciaország* egyik legkiválóbb tudósánál találjuk a nézetet, hogy a német-iskola megalapítója CUIACIUS és DONELLUS szerencsés utódának tekinthető, a kinek először sikerült a nagy tétel bebizonyítása, hogy a jog belső története a jog lényét tárja fel. A kinél francia csak azt kifogásolhatja, hogy nem ősei honának, hanem Németországnak írta nagy művét, s hogy attól lehet tartani, hogy hatalmas befolyása a francia hagyományos tanokat teljesen félre tolva, a jog természetes fejlődését megzavarni fogja.\*\* Hacsak a nyelvismeret hiánya nem akadályozá, nincs is tudós munka azon időszakból, melyből a német jogtudomány hatása

\* KOHLER, Studien über Mentalreservation und Simulation; és Noch einmal über Mentalr. u. Simul. IHERING-féle Jahrb. XVI. k.

\*\* LAFERRIÈRE, Histoire du droit civil de Rome et du droit Français. Introduction. Persze, hogy ott is vannak másképp gondolkozók, p. ACOILLAS, a kinek SAYIGNY «N'est qu'un érudit», ezen eruditiója pedig «la lourde érudition» (Manuel de droit civil. II. k. 27. old.) Hát én tudok ezen «genialis» uraknak még csattanósabb adatot mondani. HEINE péld. már így jellemzi Savigny: «Savigny ein Römer? Nein, ein Bedienter der römischen Geistes, un valet du romanisme.» Mindkét «eszmének» forrása körülbelül ugyanaz levén, nem árt ilyen dolgokat paratitlálni.

kiérezhető ne volna. A későbbi időkben pedig e befolyás nemcsak nem csökkent, hanem épen növekedett, és növekedésben van ma is azon progressióban, a melyben tanulmányozása és ismerete előrehalad.

Találkozunk kell tehát itt önként érthetőleg dogmákkal is.

A megelőző francia dogmatikában előfordul ugyan az «actus» «acte» kitétel mint specificus jogi műszó; de csakis oly értelemben, mint az időtájt Németországban; még nem jogügylet. De már később ott a törekvés a tényt általánoságából kiemelni. Már megkülönböztetik a jogilag általában fontos ténytől (fait) a szorosabb értelemben vett «jogi tényt» (acte juridique), melynek különös célja, hogy általa személyek között jogi viszony létesüljön, hogy jogok alapíttassanak, megváltoztassanak vagy megszűnjenek. A joghoz való viszonyról pedig azt mondják, hogy eme jogi tények «efficiens functioja» épen jogok létesítése. «Ha jogok keletkeznek, változnak, vagy megszűnnek, ez mindig csak *tény* útján történhet. Nincs jog, mely ne tényből eredne, és tulajdonképen azt mondhatjuk, hogy a jogok különféleségét a tények különfélesége szüli». A tények pedig az emberi akaratnak művei. De az akarat immaterialis, megfoghatatlan valami. a miért is szüksége van, hogy megfogható alakot öltson magara. Ezek a külső jelek (gestes exterieurs), melyek alkalmazása illetőleg alakulása a műveltséggel tart lépést. De azért «a lényeges rész mégis szükségképen az akarat, a szándék» marad. «Nem a speculatio álmodozásaival, hanem ezen jogi tényekkel van dolga a jogtudománynak.»\*

Még határozottabb utánzását a németeknek találhatni

b) a *belgiumi* újabb íróknál. A cselekmény, mondják, az akarat manifestatioja: ennél fogva a cselekvénynél az akarat a lényeges. A cselekvény a jognak hol tárgya (az obligatióknál), hol forrása (source). A cselekvényeket meg lehet különböztetni: jogi cselekmények (actes juridiques) és tiltottak (a. illicites) szerint. A jogi cselekvény (acte juridique, negotium, negotium juris) egy olyan, melynek célja, hogy jogot alapítson, változtasson vagy módosítson. Minden ilyen cselekmény fundamentalis eleme a cselekvő akarat, a cselekvő célzata határozza meg a cselekmény saját természetét.\*\*

c) A legújabb *angol* jogtudomány pedig már nyíltan bevallja, hogy a COKE- és BLACKSTONE-féle «puszta jogi nomenclaturával» szemben, a mely «is little more than a collection of rules, strung together, if at all, only by some slender thread of analogy», a haladás részben csak a continentalis, különösen a német, SAVIGNY által kijelölt irányhoz való csatlakozástól várható.\*\*\* A minek folytán át is vesznek innét a mit csak lehet. Ez történt a jogügylettel is.

Előre bocsátván a tények (facts) általános fogalmát, mint azok különös nemét emeli ki HOLLAND, a cselekvényeket (Acts). Ezek általában véve «az akarat mozgásai (movements of the will), akaratindulatok. Az akaratnak még csak belső elhatározásai (determinations) «belső tények» (inward acts.) Azon akaratelhatározások, melyek az érzéki világban hatást eredményeznek, már «külső tények» (outward acts). A jogtudománynak ezekkel van dolga. A cselekményről a tudo-

\* ORTOLAN, *Generalisation* 49—57. §§: «Il est certains faits qui ont spécialement pour but d'établir entre les personnes des rapports juridique, de créer, de modifier, de transférer on d'aneautir des droits. C'est leur fin, c'est leur destination propre . . . Ce sont ces faits que nous désignons la qualification generale, mais romaine, d'actes juridiques». Habár más «genialisabb», különösen «közársasági» alakban meg van ez Acollanál is p. II., 16 és kv. 69. II. 717 kv. 756. stb. old.

\*\* VAN WETTER, (Cours élémentaire de droit romaine. I. 69—72. §§.) «Un acte juridique (actus legitimus, negotium) est un acte conclu dans le but de créer, de modifier, ou d'éteindre un droit.» MAYNZ, (Cours de droit Rom. I. 119.) «Nous entendons par acte, acte juridique, actus legitimus, negotium, negotium juris, tout fait de l'homme qui se rattaché a l'existence d'un droit, et qui peut avoir pour effet soit de créer, soit d'éteindre, soit de conserver ou protéger un droit . . . l'élément fondamental de tout acte est la volonté de celui qui le pose. Le but vers lequel cette volonté se dirige, détermine la nature particulière de l'acte.»

\*\*\* Thomas Erskine HOLLAND. The elements of Jurisprudences. 1880.

mány szempontjából azt mondhatni, hogy az «az érzéki világban hatást előidéző akaratelhatározás» (determination of will, producing an effect in the sensible world). A miből következik, hogy a cselekményben három lényeges alkatelem foglaltatik, t. i. akaratképesség (capacity of willing), az akaratnak valamely célra irányítása (a direction of the will to some end) és az akaratnyilvánítás (an expression of will). Meg lehet különböztetni jogi (lawful) és jogellenes (unlawful) cselekményeket. A jogellenes cselekmény jogi hatályát (juristic result), a cselekvő nem szándékolja. Továbbá, némely cselekmény hatálya független a cselekvő akaratától, míg más esetben a szándék jogi hatályra irányul. «Ezen utóbbi esetben, mondja H., a cselekmény műszóval negotium civile, Willenserklärung, ac e juridique, Rechtsgeschäft, van jelelve, a melyeknek legmegközelítőbb angol kitétele Juristic Act». A mire azután szó szerint átveszi a jogügylet német definícióját, ugyszintén a jogügyletre vonatkozó további tanokat.\* Találjuk pedig ezt épen egy oly műben, mely, mint szerzője mondja «célul azon kevés és egyszerű eszme tárgyalását tűzte ki, a melyek a jogszabályok végnélküli változatossága közepett alapul szolgálnak, s a melyek kutatása ezért nem puszta tudományos curiositás.»

3. Hogy pedig hazánkban sem áll másként a dolog, a jogtudományi műveltség tekintetében mindig, de különösen a legújabb időkben német részről gyakorolt, már sok tekintetben talán kifogásolhatóvá is vált, befolyás következtében, még külön kimutatni semmi nehézséggel nem jár.

A régi magyar jogban, konkrét jellege folytán, az általánosított fogalmak épen oly kevésbé fordulnak elő, mint péld. az angol jogban; habár az intézmények alapeszméje nemcsak a jogfejlődésben, hanem a tudományos tárgyalásban is érezteti összetartó erejét, és ez uton bennük a rendszer fentartását; de a mondott ok következtében épen csakis az egyes intézmények keretében.\*\* Másként alakult a dolog mindjárt viszonyainknak az újabb korban történt megváltozásával. A magyar jogi dogmatika mondhatni egy ugrással belevág az új áramlatba, s habár itt-ott még csak félig elkészült darabokkal, de mégis már előrehalad. Különös esete ennek épen a jogügylet elmélete.

SUHAJDA dogmatikus irányu munkájában például már kiválik a «cselekvény» általános és a «jogügylet» vagy mint ő nevezi «jogügy» szorosabban meghatározott alakja a jogviszonyok alapítását, megváltoztatását és megszüntetését célzó tartalmával.\*\*\* WENZEL pedig már épen a teljességre törekszik, s határozottan kivehetni, hogy intézményünknek a magánjog rendszerével összefüggő jelentőségét felismerte és alkalmazza, mint ezt a következő vázlat mutatni fogja.

A magánjogok keletkezési alapját «tény» (factum) képezi. Ez pedig vagy a személy cselekvénye, mely lehet «jogügy» (jogügylet), vagy egyszerű tény, mely akaratunktól független (171. §.) A tények a jog alapítása, átváltozásának vagy megszűnésének alapjai. Legfontosabbak köztük a cselekvények, melyeknél a cselekvő személyt és a cselekvény tényét külön kell tekintetbe vennünk. (174. §.) A cselekvő személyben megkivántatik 1. akarattehetség, 2. az akaratnak eltökélése és 3. az akarat nyilvánítása. (175. §.) A cselekvény

\* I. m. 71—74. old.

\*\* Elég lesz talán e tekintetben régiebb magyar dogmatikusaink közül FRANK-ra utalnunk. Különben megjegyezhetem netalán további kutatás céljából, hogy a nálunk használt «jogügy» vagy «jogügylet» szót sem más régiebb íróinknál, sem jogi műszótárainkban p. SZIMAY-nál (Magyarozatja azon szónak, melyek a magyarországi polgári törvényes dolgokban előfordulnak. 1806) nem találtam. A magyar tudós társaság által 1847-ben másodsor kiadott «Törvénytudományi műszótár» is negotium alatt még: dolgot, munkát, ügyet, vállalatot, üzletet ért. SUHAIJA pedig azt mondja: «Jogügylet vagy jogügy újabb időbeli szó és határozottabban fejezi ki azt, a mit a közönséges életben úgy elnevezés alatt jelentünk, p. ügyei végett utaz, sok ügyei vannak, néha pereket is jelent. Jogügylet azonban oly jogi cselekvényt feltételez, mely bizonyos jogi viszonyra céloz. Így jogügylet a végrendelet is; de leginkább a szerződések». (A magyar polg. anyagi magánjog rendszere. 63. §. 1864.)

\*\*\* I. m. 63., 64. §§.

feltételezi az akarat szabad eltökélését és irányzatát tárgyára. Jogilag a cselekvénynél csak az akarat léte jó szóba. (176. §.) A cselekvények csak akkor lehetnek hatályosak, ha a cselekvő személy akarata külsőleg úgy nyilvánul, hogy az iránt kétség fen nem forog többé. (177. §.) Mennyiben a cselekvő személy akarata külsőleg fogatosítottatik, azt a cselekvény tényének nevezzük. Nyilvánítása által t. i. az akarat azon tények sorába lép, melyek jogok eredetének, átváltozásának vagy megszűnésének szolgálnak alapul. S ebben rejlik a cselekvények tulajdonképeni jogi hatása és általános jogi jelentősége. Jogügyeknél a cselekvény ténye a cselekvő személy akaratnyilvánítása által van befejezve. (178. §.) Jogügyek a személyek oly cselekvényei, melyeknek közvetlen célja magánjogokat alapítani, átváltoztatni vagy megszüntetni. A jogügyek tehát szintén cselekvények, de olyanok, melyeknek sajátos természete azoknak említett célja által volt szorosabban meghatározva. A tiltott cselekvények a jogügyek köréből ki vannak zárva. (179. §.)\*

WENZEL ezen előadása kétségkívül nem egyszerű utánzása a német mintáknak, s a francia és angol tudományból fenebb idézett írók felfogását jóval felülmulja. Látszik, hogy felismerte a dolog új voltát, s az egészet átgondolva akarja a lényeges momentumok kiemelése által annak természetétől feltüntetni.

Hasonlót találunk, hogy még csak ezt említsem, a magyar magánjogi dogmatika kárára, fájdalom! oly korán elhunyt Zlinszky-nél\*\*

Végre mondhatni egész terjedelmében van recipiálva a jogügylet intézménye a magyar magánjogi törvénykönyv általános részének tervezetében.\*\*\*

A jogügylet definícióját a tervezet helyesen mellőzi; de a mint az indokolás mondja «annak lényeges alkatelemei magából a jogügyletre vonatkozó dispositív intézkedésekből (is) kitűnnek.» Ezen intézkedések tenora pedig nem más, mint az az eszme, hogy a jogügylet hatályainak regulatora a cselekvőképes személy akarata: mert a «jogi és erkölcsi lehetőség» általános feltételezése mellett, az dönt úgy a jogügylet keletkezése, mint a hatályok mikénti bekövetkezésének kérdésénél; a mint ezt a tévedés, kényszer és feltételre vonatkozó intézkedésekből és a vonatkozó indokolásból világosan kivehetni.

Nem osztom ugyan általában azon nézetet, hogy valamely jogi institutio lényege és életrevalósága csak azáltal volna bizonyítható, ha annak érvényesülését és mikénti érvényesülését műveltség tekintetében figyelembevételre számot tartható minden nép jogéletében kutatjuk. Az elterjedés ugyanis egymagában véve valamely jogi intézmény helyes volta mellett még nem döntő bizonyíték: az universalitást épen a jog terén az életrevalóság nem postuluálja. Egészen eltekintve attól, hogy ama pretensio fentartásával, tekintve az adatszerzésnek a nyelvismeret és kedvező anyagi helyzetből feltételezését, csak igen ritka esetben lehetne valaki azon helyzetben valamely kérdéssel számbavehetőleg foglalkozhatni. Mindamelllett nem tudom eléggé sajnálni, hogy épen a napjainkban oly örvendetes lendületet vett *olasz* jogtudományból dogmánk történetére vonatkozó adatok felett még nem rendelkezhetek.

E tan tudományos és gyakorlati nagy jelentősége a magy. polg. törvkvi javaslat elfoglalt álláspontjánál fogva

\* A magyar és erdélyi magánjog rendszere 1863.

\*\* ZLINSZKY. A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire. VI. feje. Ezen író nem ment ugyan a vitába, de kivehető definíciójából, hogy a mozgalmat figyelme nem kerülte ki. A jogügylet nála ugyanis «egyéni akaratkijelentés, melynek folytán a törvényvel egyező jogviszony létesítettik, megszüntetik vagy megváltoztatik». Hogy a német pandekták nyomán haladó hazai római jogi tan-  
könyvekben mindez előfordul, magától értetődik.

\*\*\* Az általános magyar magánjogi törvénykönyv tervezete. Általános rész. Ötödik czim. 105—148. §§.

ránk nézve kétségtelen; minek folytán úgy vélem, nemcsak igénytelen dolgozat, hanem általában magánjogi dogmatikánknak tenne kedves szolgálatot a *Jogtudományi Közlöny* egyik t. munkatársa, ha a modern olasz jogtudományban tanúsított ismereteiből az itt hiányzó részt kipótolni szives volna.

Folyt. köv.

Dr. Farkas Lajos.

## TÖRVÉNYKEZÉSI SZEMLE.

### A nagykorósi eset és a magánindítvány.

A jelzett eset tényállását a *Jogtudományi Közlöny* f. é. 8. számában «illetékes helyről» közölt tényvázlat után röviden a következőkben foglaljuk össze.

B. Julianna varróleánynyal 1878. év őszén megismerkedett ifj. V. Ferencz. A leány ez idő óta folyton eljárt ifj. V. Ferenczhez az istállóba. Így történt ez 1879. évi jan. 24-ike estéjén is. Ifj. V. Ferencz azonban, minthogy B. Julianna mások előtt szépitgette a dolgot, ő pedig már meg is unta a leányt, elhatározta, hogy őt csuffá teszi. A mondott este tehát előbb közösült B. Juliannával, aztán rázárta az istálló ajtaját és elment, hogy czimboráit odahívja. A hivottak közül öten el is mentek ifj. V. Ferenczhez az istállóba és miután ifj. V. Ferencz előbb mécszet gyújtott, az ágyon fekvő B. Juliannával, szabadkozása dacára többen, tanuk által bizonyított beismerésük szerint valamennyien közösültek. Erre a tettesek egyike, id. V. F. hazafelé kísérte B. Juliannát, a ki kinyilatkoztatta, hogy a szégyen miatt vagy a kutba ugrik, vagy Pestre megy fel. Id. V. F. kérlelte a leányt, hogy ezt ne tegye, nem mondja ő el az esetet senkinek. Elválva kísérőjétől, B. Julianna a kutba ugrott és belé fult.

A leány szülői által megtétetvén az eset feljelentése, a kecskeméti kir. tszék szabályszerű eljárás után, vádlottakat szemérem elleni erőszak büntetésében mondotta ki bűnösöknek. Ellenben a kir. tábla és kir. Curia felmentette vádlottakat jogos vád hiányából, minthogy B. Julianna 16 éves már elmúlt és így btkvünk (1878: V. tcz.) 110., 113. és 238. §-ai értelmében neki kellett volna tettesek megbüntetését indítványozni, mit pedig nem tett.

Ezen esetnek csakhamar egy kis irodalma\* keletkezett, mely már azon körülménynél fogva is érdekes, hogy a vélemények a legkülönbözőbb irányban szétágaznak.

Nem fogunk tüzetesen foglalkozni az eset gyakorlati eldöntésével, miután az ma actualis jelentőséggel már nem bír. Az ok, mely a kérdéses eset elméleti vizsgálatára késztet, az, hogy jelenségek mutatkoztak úgy judicaturánkban, mint az irodalom terén, melyek egyrészt a magánindítvány jogintézményét eszméjében megtámadják, másrészt pedig azt btkvünkben olyképp szabályozottként tüntetik fel, melyek a jogérzetet a legmélyebben sértik, viszonyainkkal pedig éles ellentétben állnak.

Előrebocsátjuk, hogy mi a nagykorósi esetet elfogadjuk erőszakos nemi közösülésnek. Ha egy izolált helyen bezárt leányhoz beront hat férfi és közösülnek vele, méltán kérhetjük, hogy nincs-e meg már magában a tömeges megjelenésben, a fellépés módjában azon kellék, mely a közösülést erőszakossá teszi? A merénylet elleni szabadkozásnál a magára hagyott nőtől többet alig kívánhatunk a végből, hogy a rajta elkövetett tettet akarata ellenére történnék constátálhassuk. Es gibt kein absolutes Maass der hier (t. i. az erőszakos nemi közösülésnél) erforderlichen Gewalt — mondja helyesen SCHWARZE.\*\*

\* L. a *Jogtudományi Közlöny* 1883. évi folyama 7., 8., 9., 11., 18. sz. *Büntető-Jog Tára* V. kötete 18., 20., 22., 23., 24., 25., 26. és VI. kötet 2. számában.

\*\* L. Dr. FRANZ v. HOLTZENDORFF: Handbuch des deutschen Strafrechtes, Berlin 1872., III. köt., 310. l.

Ez alapon állva, felvetjük a kérdést:

1. Vajon a nagykorósi, vagy ezzel analog eset valóban nem büntethető-e törvénykönyvünk értelmében?
2. Ha nem büntethető, hiány-e ez büntetőtörvénykönyvünkben?
3. Ha hiány, pótlandó-e és miként?

### I.

Az első kérdést illetőleg számos magyarázati móddal lehet itt kísérletet tenni. A btk. 238. §-a szerint, erőszakos nemi közösülés miatt a bűnvádi eljárás *rendszerint csak a sértett fél indítványára* indítható meg.

Nincs kétség, hogy a «rendszerint» kitétel a btk. 239. §-ára utal, mely a sértett fél indítványa alóli kivételeket taxative felsorolja vagyis az erőszakos nemi közösüléseknek hivatalból üldözendő eseteit állapítja meg.

Csak a sértett fél tehet indítványt, s ennél fogva a «csak» szó az általános rendelkezést tartalmazó 113. §-nak nem eléggé határozott szövegét, mely a «csak» szócska hiányában, legalább kifejezetten nem zárja ki (v. ö. 110. §-al), mintha indítványt a sértett félen kívül más is nem tehetne, az erőszakos nemi közösülésre nézve félre magyarázhatlanná teszi.

Ámde ki tekintessék «sértett fél»-nek s ennél fogva a 110. §. terminológiája szerint «jogosított»-nak az új indítvány megtételére? Csak a büntetendő cselekmény által közvetlenül érintett személy, vagy világosabban szólva, csak a kin vagy a ki ellen a büntetett elkövetett, a ki a büntetendő cselekménynek tárgya, «szenvedőleges alanya» volt, avagy subsumálható-e a sértett fél fogalma alá *más valaki* is?

A vagyon elleni büntetendő cselekményeknél már sokat vitatkoztak e kérdés felett, a nélkül, hogy megállapodásról lehetne szólni.

Igy ILLÉS\* általánosan elfogadott nézet gyanánt hirdeti, hogy p. o. ha az idegen ingó dolog nem a tulajdonostól, hanem a birtokostól lopatik el, ily esetben a tulajdonos ép úgy, mint a birtokos vagy birlaló jogosítva van az indítvány megtételére. Ellenben nem kisebb tekintély, mint DOCHOW\*\*, nézetünk szerint is helyesen, azt tanítja, hogy csak a tulajdonos tehet indítványt; mert a lopásnak valódi tárgya a tulajdonjog s ennél fogva csak a tulajdonos tekinthető sértett félnek.

Tény azonban, hogy nemcsak az elmélet, de a gyakorlat mezején is számosan vannak, kik a vagyon elleni büntetendő cselekményeknél nemcsak egy sértett félnek lehetőségét engedik meg s ennél fogva többeknek tulajdonitanak concurráló indítványozási jogot.

E közelfekvő nézet, a nagykorósi eset alkalmából, fel lett vetve az erőszakos nemi közösülés tekintetében is.

Nem lehetett-e a kérdésben forgó leány anyját is sértett félnek elfogadni? E kérdést azzal indokolja H., hogy miután btkvünk — nézetünk szerint helyesen — nem definiálja a sértett fél fogalmát, a 239. §-nak indokolása pedig szószerint e kitételrel él «a család vagyis a sértett fél»; s miután az bizonyos, hogy az, a ki ellen, vagy a kin a büntetett végrehajtatik és a sértett fél nem mindig azonos fogalmak, mert ez utóbbi tágabb fogalom, mint amaz, mi támpontot nyer a btk. 113. §-ában: ezeknél fogva, de még a btk. 238. §-a (sértett fél) és 239. §-a (megsértett) kitételeiből is kifolyólag a sértett fél fogalma a családot is, de legalább az apát, anyát is átölelni látszik.

Nézetünk szerint e felfogásban még «némi racionabilitas» sincsen.

És pedig azért nem, mert azon nézet, hogy «az ok,

\* L. Dr. ILLÉS KÁROLY: «A magyar büntetőtörvénykönyvek magyarázata». Budapest, 1882. cz. m. I. k. 300 l.

\*\* L. Dr. FRANZ v. HOLTZENDORFF: Ergänzungen zum deutschen Strafrecht in Einzelbeiträgen, Berlin 1877. cz. m. 265. l.